

КРАЇНСЬКИЙ ЛІТОПИС

1

9

№ 4

4

6

RM2.00

СХІДНІ Й ЗАХІДНІ УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ НА ФОНІ

ПРОГОЛОШЕННЯ ЗЛУКИ ЗЕМЕЛЬ 22.січня
1919 року.

22.січня 1919 року урочисто проголошено Злуку Західніх і Східніх Укр. Земель в одне неподільне ціле. Ясна річ, що цей Акт тільки тоді міг мати силу і значіння, коли настановлен-ня широким кол населення обидвох тих українських територій дало б тривалу й непохитну основу для нього. На жаль так у дійсності не було!

Була добра воля ліпших українських людей того часу, що використали історичну ситуацію для того, щоб запобігну мрію Українського Народу проголосити у слові з твердою піррою, що це шляхотне слово неминуче обернеться в чин. На жаль так не сталося!

Ще в тому самому році дійсність поставила цю злуку перед іспит, і обидві сторони, хоч і мали найліпші наміри, цього іспиту не склали. І Злука на час лишилася тільки словом.

Ще в тому самому році Українська Галицька Армія не без порозуміння з своїм Урядом /Диктатора Петрушевича/ зробили союз з Москвою, тоді як Український Уряд Східніх Земель зробив союз з поляками.

Багато було кинено взаїмних обвинувачень, багато злої крові утворено! Ба, й досі ми є свідками, навіть сьогодні люде намагаються поглибити різницю між людьми одної матері, дітьми одної Української Землі. І ці люде, оскільки вони не є виконавцями чужої волі, в простоті своїй і сердечній думають, що вони роблять найліпше українське діло. Яка фатальна помилка й яка злочинна робота!

І це тоді, коли Український Нарід, рідко як який інший, творить під поглядом етнічним, культурним і мовним одне спільне ціле.

Причина одна: наша недержавність!

З нас сміявся б кожний американець, коли б ми йому доводили, що нема американців, а є англійці, італійці, поляки, негри, українці й т. д. й т. д., що живуть на терені Північної Америки. Чому це так? Бо вони мають свою державу, яка їх об'єднує!

Те саме можна сказати і про Канаду, де з різних тнічних груп на наших очах повстає Канадійська Нація.

Те саме можна сказати і про сучасну Бельгію, де навіть нема бельгійської мови, а сама нація складається з двох різко відмінних етнічних груп: валонів і фламандців. Те саме можна сказати і про Швейцарію, просто класичну під тим поглядом, бо там Нація складається з різко відокремлених чотирьох етнічних груп — німців, французів, італійців і ретророманів...

А все ж в усіх цих випадках ми кажемо про націю.

Бо, повторюю, що всі вони мають СВОЇ держави! І це їх вже й об'єднає.

А що ж у нас?

В 1919 році в нас проголошено Злуку. Значить — дорожчим була розлука. А що настала така, то мусіла була бути перед нею спільність? Так і було.

Наш нарід прийшов на свою теперішню територію суцільною етнічною масою й розповсюдився на ній від Кавказу по Карпати задовго до Різдва Христового. Припускають, що ті наші предки були арійського походження і виїшли в того міжріччя, що було колискою багатьох етнічних груп. А саме в міжріччя Тигру й Евфрату, в так званій Месопотамії.

Ця етнічна група по приході на теперішню Україну втягла в себе первісне населення цієї території, треба думати — слов'янського походження, але прийняла мову. По тому ця територія й її населення взнало різних навал інших етнічних груп, от, як наприклад, готів.

На 800 рік по Р.Хр. різні племена хліборобської групи, маючи в себе зачатки державних форм, живуть відокремлено одне від одного. Немає ще того воєвничого й політично активного елемента, що міг би цю етнічну групу об'єднати в одну державну ціле. Тоді з'являються на цій території варяги, що завдяки своїй активності і воєвничості, відіграють серед тих племен роль зв'язку, цементу, який і окріплює їх в одну ціле і зводить їх в одну політичну систему, в одну Державу.

Ці племена прибирають собі, як цю назву Русь, звідки поетали дальші стародавні назви Червона Русь для Галичини, Підкарпатська Русь — для Закарпаття. Себе ж вони називають "русичі" чи ж "русини".

Самі варяги /найправдоподібніше були вони шведського походження/ були не дуже чисельні й мали культуру не вищу за українську, тому вони дуже швидко уподінилися до міцного українського населення. І на кінець XI ст. від варягів залишається вже тільки самі імена та літописні згадки.

Але тут треба зауважити, що міжплеменні різниці на різноманітність етнічних елементів у цій Русі не були ще ліквідовані так швидко, як вижила сама себе варязька група, що їх усіх об'єднувала. Поскільки вона розпускала в масі основного населення цієї території, остільки вона і тратила значний цементу. І в цьому лежить основа багатьох дальших нещастій нашої першої Держави.

Етнотериторіальна територія, на якій осіли наші предки — це битий шлях зі Сходу на Захід. Схід безнастанно вилонював із себе нові й нові кочові племена, що шукали нових пасовищ і діпших кліматичних та життєвих умовин.

І коли б наші предки були кочовники, то й вони мабуть не зупинились надовго на цій території, а вандрували б далі на Захід, аж поки не розпорошилися б ударившись об опір осілого населення Заходу, і не зникли, ось як Туни під проводом Атіли.

Для наших предків рішав їхню долю той факт, що вони були хлібороби, отже нарід не кочовий, а осідлий.

Щоб схоронити себе, вони мусіли були боронитися перед тими хвилями кочовників. Поки вони жили окремими племенами чи родами, вони могли боронитися тільки пасивно, використовуючи для цього більш сприятливі для них терени, себто, прикриваючися річками, що шили на південь, як, наприклад, Дніпро, або ж маючи в себе за спиною великі ліси або багна, де вони могли завчасно наїти собі захист.

Тому наші предки сидять головно надовж лісової полоси, почавши від Чернігівщини й далі на Захід через Київщину, Волинь і Галичину, де знова вкриті лісом Карпати дають добрий захист.

Отже — обставини змушували провідних людей наших того часу стати отати чолом на Схід, а це значить шукати собі зв'язків і піддержки на Заході, який сам почував себе загроженим з боку Сходу і південного Сходу.

Для новоствореної князівської держави знайти зв'язок з Заходом означало на ті часи передувом увійти з ним у релігійний зв'язок. І ми бачимо, як за неповних 200 років новостворена держава приймає за князя звання Кн. Володимира християнство в його візантійській формі. За нього ж до цієї держави приєднуються так зв. Червенські міста, себто Галичина.

Цей зв'язок з Заходом дає молодій Державі неабияку силу й розгін. За Вел. Кн. Ярослава Мудрого, сина Кн. Володимира Великого /1019-1054/ вона охоплює всі етнотериторіальні українські землі, а її впливи сягають по Краків, по Фіновську затоку, по середню Волгу й Кавказ.

Зв'язки з Заходом і вагу Князівської Української Держави найліпше видно з цих династичних зв'язків /шлюбів/, що їх мали керманічі тої держави чи їх діти.

Великий Кн. Мстислав Володимирович /1125-1132/ видав одну дочку за псевдського принця, другу за данського, третю за візантійського.

Керманічі України — Русь піддержують зв'язок з Заходом через Візантію, через яку вони на світланку своєї державності ввійшли в систему Заходу, але поруч з тим монтують і інші зв'язки з Заходом. А це тому, що

Візантія вже починає підупадати. Їй що-раз більше починає загрозувати Схід у вигляді турків. І це змушує керманців нашої держави шукати інших можливостей не втратити зв'язку з Заходом. І як колись мав велике значіння шлях у Царгород, оскільки мали значіння землі понад Чорним морем, ось як Тмутаракань або Берладь, так тепер поволі починає набирати ваги Галичина, як запліддя Київів і як міст між Київом і Заходом. І це значіння Галичини залишається за нею й по цей день. В задумах керманців України - Русі витворюється природня вісь - Київ - Галич, на якій і будуватиметься політична роля та життя держави. До Галичини простягають руки мадьяри з одного боку, з другого поляки. В цьому їм часто-густо допомагають ворохобні галицькі бояри, що шукають собі чужої піддержки проти нелюбих їм князів, які в ім'я добра цілості намагаються приборкати тих вольнолюбних ворохобників.

І нарешті в суто українського пня повстає третя небезпека, що з часом прибирає на характеру чисто зовнішнього й стало ворожого Української Держави чинника.

Це князі ростовсько - суздальські, які в середині ІІ ст. мають уже остільки сили, що тамошній князь Юрій, син Володимира Мономаха виступає вороже проти свого племінника Великого Князя Ізяслава Мстиславича, що сидів у Києві, про якого каже літопис, що по його смерті, занім плакала вся Україна. Син Юрія кн. Андрій Боголюбський в ІІ69., прийшовши до Києва з своїми ростовсько-суздальськими полками, перемагає його й руйнує його так, як не руйнували його східні чужинці.

Щоля цього Київ не міг піднятися до свого колишнього значіння. По короткому князюванні Вел. Кн. Святослава II. він остаточно в І203. занепадає в вирі міжособної колотнечі і перестав бути столицею українських земель.

Політичний центр переноситься до Галичини. В І054. року Галичина в окремим князівством у системі Русько-Української Держави. Ліпші керманці Галицької Землі добре розуміють, що самі вони вдержатися супроти зовнішніх сил не можуть, що тільки зв'язок з Київом або ж у випадку політичного підупаду включення його у своїй межі може дати їм силу проти зовнішніх сил. Ось так Князь Роман Мстиславич сполучає в своїх руках Волинь і Галичину. Хоробрий і рішучий, він безоглядно поводить з своїми ворогами, особливо з коромольними боярами; він створює нову велику державу від Карпат по Дніпро. Літописець називає його приснопам'ятним самодержавцем всієї Русі Русі", що "подолав усі поганські народи завдяки своєму розумові й мудрості і поведився згідно з законом Божим.

Його син Кн. Данило Романович /І237-І243/ завладів Київом і посадив там свого намісника. Але тут з'являється нова жахлива загроза - татари. На терені "болоховців", що заради святого для себе спокою стають по боці татар.

1253 року Кн. Данило ~~отав~~ Королем. По його смерті Українська Держава хотітьом недержимо вділ. Аж нарешті галицькі бояри отрують у 1340 році останнього свого Князя Болеслава Тройденевича, з мазовецьких князів, що по переході на православні прийняв імя Юрія. Ше девять років по тому тривас правління галицьких бояр, аж у 1349 польський король у порозумінню з татарами забірав Галичину. Це кінець Галицької Держави, а з тим і кінець Української Князівської Держави. З 1349 року й по час переходу під владу Австрії Галичина ніякої ролі, як український чинник не відіграє, ставши звичайною польською провінцією.

Для східних Укр. Земель по понад сто років татарської неволі знова повстас нагода ліпшого життя в межах Литовско-Української Держави, де українці з силу свого вищого культурного рівня відіграють як до не першу, то в кожному разі дуже визначну ролю. Але Люблінська Унія, що остаточно з'явує Литву й Польщу в одну Річ Посполіту Польську, куди входять і українські землі. З менту Люблінської Унії українські патріоти починають боротьбу проти полонізації України з боку Польщі. На широких східних просторах повстас нова воєвнича хліборобська верства - Козацтво, яке в безнастанних більших і менших сутичках і повстаннях проти полків остільки прибирає на силі, що в 1648 році під проводом Зіновія Хмельницького, прозваного Богданом, себто, Богом данним, скидає з себе панування поляків і відновляє стародавню князівську державу в новій формі Гетьманства.

Галичина, як цілість, на той час себе не виявляє, тільки ліпші її сини йдуть і собі "козакувати". Зпоміж них зокрема треба зазначити попередника Гетьмана Богдана в боротьбі за волю й долю України славного Петра Конашевича-Сагайдачного /родом із Самбірщини/, що був Гетьманом Запорізького війська й організатором Реєстрового козацтва та відновив Українську Православну єрархію.

Отже ми бачимо, що удруге Українська Держава повстас на Західних Землях, а на Сході, над Дніпром. Це для нас дуже важливе, бо це неминучий закон для наших Земель.

Але на час повстання вдруге Держави на Східних Укр. Землях повстас саме розлука Східних Укр. Земель і Західних не тільки в розумінні територіяльному, але і в психологічному - Західні українці в той час, як східні саме боряться проти католізації й полонізації України, а через те кидають гасло "Захисту правдівської віри", відходять від православія йдуть по лінії Унії, що була її авторами подумана, як знаряддя саме полонізації. Одначе на честь нашої західньої галузі треба зяраз же отвердити, що той задум, яко такий, цілком не вдався, і Унія замість того, щоб стати знаряддям польщення, стала забором Українства. Тут проповила здорова кров українська! Правда, на те, щоб так сталося і Галичина перейшла до активної українсь-

кої лінії, було потрібно майже 200 років; коли взяти початок діяльності славетної галицької трійці — Шашкевич, Головацький і Устиянович, як початок національного відродження в Галичині.

З територіальним відривом від матернього Східного пня в 1349р. і психологічним відривом у кінці XVII ст. наступила таж розлука, про яку я казав вище. Для Східної України тепер значно утруднився зв'язок, а далі і цілком урвався зв'язок з Заходом, якого невідривно частиною все була, а й буде Україна. Не забудьмо, що в Царгороді уже сидять турки. А на місце ростовського-суздальського Князівства з Київського пня й походження на той час виросла Москва з дужим імперіалістичним розгоном і аспіраціями перебрати на себе ролю Візантії в характері Третього Риму. І з цього часу поволі, але невдержно Україна мушить так чи інакше що раз більше включатися в Східну систему, що ми й бачимо в формі Переяславського трактату Великого Гетьмана Хмельницького.

Правда, засноване ним Гетьманство проіснувало 116 років, аж у 1764 р. "добровільно" зрікає останній Гетьман Другого Гетьманства Кирило Розумовський, а в 1781р. Гетьманщину обернено в 1781р. Гетьманщину обернено в "Малоросійське Генерал-Губернаторство."

Галичина весь цей час мовчить, але там іде повільна глибока внутрішня боротьба й пасивне одоточування власного обличчя, як "руського".

З цього часу українці стають недержавним на Заході народом.

Східні українці одобувають собі з боку москалів признание в формі назви "самоотвержених малоросіян" а західні йдуть по лінії "тірольців Сходу" в австро-угорській державі, де вони по упадку Польщі, як держави, опинилися разом з частиною суто-польських земель.

Після появи Тараса Шевченка й останнього політичного виступу "Кирило-Методіївського Брацтва" /Книга Битія Українського Народу/ наступає в Східній Україні повний занепад державно-політичної думки. Час, що його Драгоманів назвав "пропащим часом". Це той час, про який Тарас Шевченко написав:

"Од молоданина до фіна

На всіх ясиках все мовчить...

Бо благоденствує! ...

І ось тут по довгих внутрішніх переживаннях Галичина знаходить себе й подає голос.

Вона стає ооередном, де існує українська думка, де племкається і крідне український дух!

Це розуміють ліпші українські люди зі Сходу і вони всіми силами піддержують ці змагання Галичини. Числять тут тільки вказати такі прізвища, як Смиренко й Блискавета Милорадович із Скоропадських, тітка пізнішого й останнього Гетьмана всієї України бл. пам. Павла Скоропадського, що своїми великими грошовими дарами уможливили

повстання у Львові "Наукового Т-ва ім. Шевченка", що стало баштою Українства й речником його на Заході. І тут особливо треба піднести ту роль, що її Галичина виконала впродовж другої половини XIX і початку XX століть.

Нарешті приходить Російська Революція 1917 року, і знову відроджується Українська Держава, але — це треба підкреслити — в Києві над Дніпром. Трохи згодом — по розпаді Австрії — powstaє Українська Держава у Львові.

Так приходить до проголошення Злуки, про яку була мова на початку цього викладу. Але упадок Держави у Києві тягне неминуче за собою й упадок Держави у Львові.

І знову ми вертаємося до попереднього стану з тою тільки різницею, що замість Австрії, на тій річній арені, як пані Західніх укр. Земель, виступає нововідроджена Польща. Східня Україна знова лишається в східній системі, а саме під Москвою.

І тут знову Галичина, що повязана все ж з Заходом знову виконує роль кулеса й оборонця Українства аж до Другої Світової Війни.

Яку ж науку з того всього ми можемо зробити для себе?

1. По-перше, що ми всі діти одної Матері України. Нема ніякої різниці між херсонцем і киянином, так само нема різниці між волиняком і галичанином, як різно і поміж всіма ними разом.

Але є різниці психологічного характеру, що повстали історичним порядком на тлі втрати нами нашої власної державности, себто нашої недержавности, а тому й нашої слаької історичної пам'яті.

2. По-друге — ці різниці ввесь час намагаються використати для себе ворожі нам наші чужинці, що панують і хочуть панувати на нашій землі.

Треба пам'ятати, що чужинцям потрібні наші Землі, але їм не потрібні на ній українці, що дихають одним українським духом, що творять одне національне тіло з одною думкою й одним чином.

Тому ті чужинці все будуть використовувати кожну нагоду, щоб ті психологічні різниці між нашими людьми різних галузів нашого пня поглиблювати, незалежно від того, чи ті різниці релігійного, соціального чи хоч би мовного характеру.

3. Потрате — ми зможемо себе захоронити від зникну, тільки у власній Державі ми зможемо жити полудзвизд.

4. Щоб ту Державу здобути й удержати, ми кої маємо творити одне залізне ціле, що буде здібне ставитися проти всіх спроб чужих сил нас поділити й розпорозити.

5. Українська Держава може повстати тільки в Києві над Дніпром, але вона зможе вдержатися тільки тоді коли вона зв'яже знов у зв'язок з Заходом, якого історично органічною частиною є.

А це без Галичини не можливе! І в цьому її велика вага і значіння.

Тепер усі українські землі зєднані до купи. Інакше кажучи — досягнена максимальна **СОБОРНІСТЬ** Українських Земель про яку казала Злука в 1919 році.

Але іронія долі! Ця Соборність здійснилася не в Західній системі, не в Європі і з Європою, а в Азії з Московою. А це означає повільний занепад Українства, як такого!

Це Соборність так би мовити негативного порядку. Завданням нашим є перетворити цю негативну Соборність територіального порядку з чужим нам східним духом у Соборність позитивну психологічного характеру, себто, насичену Українським духом і Українською волею, що є продовженням духу Європейського.

---:---:---:---:---:---:---:---

ЗЕМЕЛЬНА СПРАВА НА УКРАЇНІ В СВІТЛІ ГЕТЬМАНСЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ.

В.Липинського.

Ідеологія, з погляду якої маємо розглядати земельну проблему, що відома під назвою "Листи до Братів Хліборобів" В. Липинського, не вирішує аграрної проблеми в подробицях, а подає де-які основні напрямки її, висловлюючись одночасно про той зв'язок, в якому вона /земельна справа/ знаходиться по відношенню до питання про відбудову Української Держави.

Маючи це на увазі, виникає питання, чому Липинський заадресовує свій твір не до цілого укр. громадянства, а до певної частини — до укр. хліборобів? Відповідь проста: — українські хлібороби, по думці Липинського, єть тим єдиним на Україні класом, який "в стані власною силою і власним авторитетом політично zorganizувати і національно об'єднати нашу етнографічну масу, тоб-то створити Українську Державу і Укр. Націю". /стор. 72/.

Не на одному місці зустрічаємо таку відповідь в творах Липинського, а майже завжди, де говориться про організацію нашої провідної верстви та нашу державницьку ідею! Що-до інших класів, напр., робітників, торговельно-промислового, чи-то класу інтелігентів і т.д., то вони, недивлячися на всі зміни, які відбулися від менту написання "листів" не перестають бути матеріально, чисельно та впливово за слабі, щоби взяти на себе головний тягар по створенню Укр. Держави.

Не дивно, одже, що одною з засад земельної справи на Україні висунується на одне з перших місць — об'єднання та зміцнення в одне національне ціле укр. хліборобського класу.

Але, як це зробити, бо відколи на Україні наші і чужі зачали займатися "соціалізаціями" та "колективізаціями" землі, то Укр. Хліборобський клас в дійсному розумінні цього поняття перестав існувати або став настільки ослабле-

ним, що треба, коли не признати рацію сучасному стану рі- 9
чей, то бодай підробити значні ревізії ті положення, з яких
виходить ідеологія Липинського.

Було б помилково гадати, що ідеологія, про яку тут мо-
ва, захитана в своїй основі або вимагає поправок принци-
пового характеру, точніше кажучи, — переробки її наново, бо
мовляв, "Листи" писано в 1920 — 1926 роках, а від того ча-
су зайшли великі здвиги не тільки на Україні, але в життю
народів та країн цілого світу? Помилка так думаючих лю-
дей полягає в наступному: — як і всяка правдива ідеологія,
а не просто партійна програма, вона повинна базуватися на
строго об'єктивних, наукових матеріалах історичного, по-
літичного, національного та соціального характеру.

Липинський не укладав "Листів" на якийсь короткий час
і не був настільки коротковзорий, щоби не передбачати пев-
них змін в майбутньому. Він завдався ціллю перевиховати
наших людей, бажаних власної Держави, на інший спосіб
думання або те, що носить назву світогляду; його метою не-
було подавати просто рецепти, як ліпше "подделиватися" до
селянина хлібороба та тим самим заслужити його прихильно-
сти. Не про те, як "йти з народом", а навпаки, як "вести
народ" за собою — ось про що вчить книга Липинського.

Крім того, всі основні твердження в ній продумані й
пов'язані в строгую систему, де одна засада знаходиться
в найтіснішій та логічній залежності від другої. Виклю-
чити що-небудь з основного в писанні Липинського — значить
усунути всю решту положень, на яких спірається його іде-
ологія.

Принципи голого матеріалізму, соціальної або класової
зненависти властиві для комуністичного руху, опертого
на марксистській ідеології або засади національної /расо-
вої/ нетерпимости, характерні для націонал-соціалісти-
чного гітлеризму, не перешкодили обоим рухам широкою
хвилею захопити мільйонні маси людей там, де здавалося,
жодного ґрунту для того, не існувало.

В чім же справа? На наш погляд — більш або менш міцну
підставу для кожного руху — по-перше дає все ж таки його
ідеологія, незалежна від наукової або іншої її "доброт-
ности", а потім метод організації провідної верстви, від
якого в першій мірі залежить на результатах руху. Не дур-
но Липинський спрямовує свої "Листи" безпосереднього до
Укр. Хліборобського Класу, закликаючи його створити таку
провідну верству, біля якої міг би об'єднатися та зоргані-
зуватися укр. — хліборобський клас і вважаючи організацію
хліборобської провідної верстви за найважливішу, найбільш ка-
ринальну проблему нашого часу.

Само собою зрозуміло, що статися все це може на ґрунті
належно розв'язаної земельної проблеми та одночасного усу-
нення з неї моментів різних антагонізмів, які роз'їдали ра-
ніше і ще зараз не дають хліб, класові бути об'єднаним
в одне ціле.

В цим відношенні виникає потреба точного опрeдeлення
поняття класу хліборобів. Приналежність до останнього му-

іла б визначитися не ~~класовою~~ землею, якою володіє хлібороб, а фактом посідання землі та індивідуальної праці на ній. Хліборобами являються всі, хто так чи інакше працює в сільському господарстві і зв'язані поміж собою одним способом продукції: - с.г. робітник, селянин - хлібороб, агроном та власитель більшої посідлості - всі вони члени одного класу. Липинський каже, що "антагонізм" між бідним та багатим хліборобом так само, як антагонізм між багатим і бідним пролетарем, не єсть антагонізмом двох класів, двох різних способів продукції впливаючих. Бідний хлібороб хоче мати більше землі, хоче стати багатим хліборобом; багатий хлібороб дбає щоб йому землі своєї не втеряти. Але, обидва вони хлібороби, обидва мають спільний економічний інтерес супроти інших консумуючих хліб класів, мають спільну традицію праці на власній землі та спільну ідеологію і спільну культуру з цієї традиції впливаючу. Полагодження антагонізму між бідним і багатим хліборобами - це внутрішня справа самого хліборобського класу, а не боротьба двох класів". /стор. 73/.

Аграрна проблема має спиратися на принципі приватної власності на землю, бо тільки вона одна єсть душею сільського господарства й творчим двигуном во всіх галузях останнього.

Виказати найвищу продуктивність, а також сприяти найбільшому розвитку агрокультури можна там, де єсть приватна власність і де цей принцип найширше запроваджений в життя.

Тільки на засадах приватної власності зможе зорганізуватися та об'єднатися також й укр. хліборобський клас.

Володіти землею на правах приватної власності означає лише само право, але й обов'язок та здатність особисто провадити господарство. Хто хтів би задержати за собою більшу кількість землі, той мусит нести відповідно більшу кількість державних, громадських та економічних обов'язків.

Додержання згаданих вище засад примусить заможніших хліборобів бути потрібними та корисними громадянами, а не просто "панами" або "поміщиками", а у бідних хліборобів знизить стремління до так званого "землехапства" та припинить огидливо шкідливу зневажливість до "панів", прищеплену нашому селянському населенню через Марксистську ідеологію.

Нарешті, вважаємо за слушне і на місці торкнутися тактично-психологічного моменту при поверненню приватної власності на Україні. Відновлення останньої згадується в Гетьманській літературі, як революційний чин, / як "аграрна контрреволюція", що одночасно буде початком відновлення Української Держави. Таким чином, революційна тактика, природна й зрозуміла для нормальних умов, повинна бути визнана укр. хліборобським класом за невідповідну й уступити місце тимчасово тактиці революційного чину, але тільки тимчасово...

Не хаотично, а зі збереженням можливо вищого порядку та дисципліни, має би бути довершений найважливіший акт по переходу на Україні до приватної власності. Практично перевести в життя зазначене - справа Центрально-Українського ~~хліборобського~~ класу.

Психологічно — неминучість рахуватися з негайним, а не поступовим переходом до приватної власності.

Земельна справа, вирішення якої чекає наша Батьківщина, може бути поділеною на дві частини або два сектора — "колгоспний" та "совхозний". З першого скупчення /переважно/ земельні маєтності бідних селян-та козаків — хліборобів /надільні, козацькі і т.п. землі/ з другого — земельні посілости великих власників, скарбові, церковні, монастирські та інші землі. Обидва сектори чекають на розв'язання земельної справи і доки це не буде зроблено в нормально прийнятій на цілому світі спосіб, доти годі сподіватися людського життя "на нашій, не своїй землі".

Земельний сектор "колгоспний" організує і розв'язує земельну справу в першу чергу; приватна власність на землю запроваджується тут негайно від моменту здекларування колгоспної системи за не дійсної форми землекористання; кожний хлібороб — колгоспник /селянин, козак і т.д./ дістає назад свою посілость /надільні та козацькі землі; приватні власники такого, як що їх маєтки були включені до колективів/ в тій розмірі; в якому він володів раніше до введення в життя колгоспів. Виділюється земля в вигляді "експериментальної", тобто форма приватного землеволодіння має бути найбільш улюблена та випробувана — хуторська та одрубна; вона повинна уділятися провізорний або тимчасовий характер, до переведення в офіційний порядок без відповідної технічної підготовки; поворот до черезполосного /попередньої форми/ землеволодіння не переводиться, з огляду на несприятельність повернення старого і мало зручного способу володіння; закріплення хуторської та одрубної форми з видачею належних земельних актів в повну приватну та дідову власність настає урядовою дорогою пізніше — після налагодження державного апарату та технічно-землемірної та контрольної процедури в порозумінню з Хліборобськими органами місцевих органів. З невиділення в хуторське і одрубне володіння земель або їх лишків /при ліквідації колгоспів/ утворюються так звані резервні фонди зув. колгоспів.

Кожний, хто має право, але не дістає або не бажає повернутися на відібрану до колгоспів землю, а також виділену в приватне землекористування дістає відповідну винагороду, розмір якої встановлюють хліборобські органи. Власники хлібороби, після одержання земельних /кріпостних/ актів, одержують право продажу неподільних посіlostей в інші руки, при цьому випадки спекуляції або скупчення землі в одних руках понад норми середнього землеволодіння в межах Української Держави, тобто вище /15-25/ гектарів, мають гостро переслідуватися. Роздроблення земельних посіlostей в цілях продажу не допускається.

Правомочними органами переводити парцеляцію колгоспного фонду на провізоричні хутори та одруби являються, так звані Хліборобські Ради, райони діяльності котрих точно

ний Центральний Хлібор. Раді. На обов'язку Хліборобських Рад, крім розпарцелювання землі, лежить завідування резервними земельними фондами бувш. колгоспів ще-до дальнішого задоволення потреб різних селян хліборобів, як напр. "розкулачених", "концлагерників" і т.п. При умові, що останні належали до данного класу. Хліборобські Ради вживають всіх заходів, щоби резервні фонди не пустували, а були своєчасно оброблені /напр. здаючи їх в аренду;/ вони переводять розподіл чи догляд за живим чи не живим інвентарем бувш. колгоспів, виконуючи нагляд за машино-тракторними станціями, залишились останні в непорушеному стані і охороняючи їх від розграбовання та несучи за це відповідальність. В дальшому Хліб. Ради працюють в повному порозумінню з Хліб. Держ. Банком, функції якого по колгоспному сектору контрольні з видачою зем. кріпосних актів після переведення всієї технічної і землемірної праці.

Через Хліб. Держ. Банк запроваджується пізніше в життя властива земельна реформа; широкий кредит для хліборобів.

Прозбавляються на землю: всі ворожі елементи. Укр. Державности в її традиційно-історичних формах, активні вороги приватного землеволодіння, як рівнож й весь чужий, не зв'язаний з Україною, зайшлий елемент, що датує своє перебування на Україні після випровадження колгоспної системи і т.п.

II. -СЕКТОР "СОВХОЗНИКІ".

/Другий етап в розв'язанні земельної проблеми./

Земельні посілости під назвою "Совхозів" на час аграрної контрреволюції, залишаються в непорушеному стані; охорону та догляд над ними тимчасово провадять Хліборобські Ради.

Совхозні землі, по налагодженню державного апарату, складають скарбовий земельний фонд. Призначення "совхозних" частностей - служити на пізніше цілям властивої земельної реформи.

Об'єднання та зміцнення в одно національне ціле Укр. Хліборобського класу на ґрунті приватної власности - ось перше завдання, яке ставить собі за мету земельна реформа, не виключаючи звідси й інших цілей, про які мова була на початку.

За допомогою аграрної реформи, в лоні одного хліборобського класу повинні опинитися поруч природних організованих також природні організатори, а це значить, - що найбільш культурні, найбільш зв'язані з рідною землею останки помосковлених або спольщених хліборобів з бувших дворян і взагалі шляхти разом з новим, активним, сильним та енергійним елементом - поміж працюючих селян-хліборобів будуть складати не розкладений моральною ідією, матеріально сильний той укр. хліборобський клас, без існування якого ніяка реально-державна Україна не зотье до помислення.

Примітка: Відносно значіння, яке в державнім будівництві відіграє найбільш культурна верства або те, що

принято на мові різних "усвідомителів" звати "панством" або "ворогами народу" та значіння ваги повної приватної власності, знаходимо на стор. 174-ій "Листів до Братів Хліборобів" про Гетьмана Богдана Хмельницького: "Цей останній сам старий дідичний землевласник, властитель Суботова, порозумів все державне і національне значіння приватної власності і повертаючи шляхті дозволяв маєтностями дідичними, де-б вони не-находилися у тих, хто склав присягу вірності, володіти вільно зо всіми доходами."

/ Пр це ширші подробиці читач знайде в книжці "Україна на Переломі 1657 - 1659"/.

Всі що до-тепер вносимо в різні проекти так званих "аграрних реформ" елементи соціальної або національної ненависти, як напр. зневажисть місцевих "бідних" до місцевих "багатих" - хліборобів на ґрунті соціальному, або зневажисть місцевих "Українців" до місцевих "не Українців" на ґрунті національному, або, нарешті, ставимо собі за ціль знищити провідну верству хліборобського класу, будь це "пан-поміщик", місцевий "педяк", чи місцевий "москаль" і т.д., все це в новій реформі не сміє й не повинно мати місце.

Конкретно, аграрна реформа за кошт "совхозного" фонду має перевести раціональний розподіл земель поміж обх ве-вств або станів укр. хліб. Класу, задовольнивши при цьому інтереси або виправивши помилки, зроблені під час аграрної ноктрреволюції по відношенню тих, хто залишився без землі, хоч і володів нею раніше.

Словом, аграрна реформа має служити потребам такої пар-целяції, якаб забезпечила найвищий добробут /економічний, го-спдарський та культурний/ хліборобського класу укр. громадя-нства та Держави.

Земельна властива реформа не кладе собі за ціль примусо-во або штучно когось привязувати біля землі, наприклад, затримувати природній і нормальний та користний відхід сі-льського населення до міста або, навпаки, повертати назад на село всіх, хто загубив з ним всі звязки або, нарешті знайшов собі примінення в промисловости, торговлі, ремеслі і т.п.

Все це повинні бути вільні й природні процеси, які в про-тивнім разі були б перешкодою для успішного розвитку укр. промисловости та сільського господарства.

Українська промисловість фабрично-заводська, як рівнож аналогічна технічна переробка продуктів хліборобства. зі скотарством та в інших галузях, як взагалі наша інду-стрія, з одного боку, та укр. сільське господарство, заснова-не на раціонально проведеній аграрній реформі, з другого боку, повинні знаходитися в гармонійнім звязку і доповню-вати себе взаємно.

На підставі вищезазначеного "Совхозний" фонд розпарцельо-вується в слідуєчий спосіб: --

а/ За кошт цього фонду утворюється, як основна його група, можливо більша кількість середніх економічно й матеріально сильних господарств.

б/ потім, певна кількість більшої посілости, обмеженої

оптимальними розмірами й обов'язково необхідної з державно-господарсько-економічного та агро-зротехнічного культурного поглядів і, нарешті,

с/ з "совхозного" сектору земель виділяється запасовий земельний фонд для задоволення різних, непередбачених з потребами держави, вимог.

Величина або розмір середніх сільських господарств /неподільних після видачі кріпостних земельних актів/ обмежуються, в залежності від якості ґрунту, кліматичних умов та пануючої системи господарства /інтенсивно, екстенсивної або плодозмінної то-що/ до висоти від 15 і до 25 гектарів на 1 двір.

Висота норм для середніх господарств береться з оглядом на існуючі норми означеного типу господарств для Зах. Європи та земельного проекту Гетьманства 1918 року.

Утворення масового контингенту "несередніх" а дрібних господарств, нижче норми в/15-25/ гектарів на тій підставі, що мовляв "в цілому світі перемагають і беруть перевагу дрібні земельні об'єкти" треба визнати за цілком не виправдане й невідповідне, бо такі господарства були-би переважно споживчі по своїй природі, за винятком хіба незначної кількості господарств інтенсивної культури, як - то підміських огородин, судівництва і т.п., а тому або мало життєздатні або для народнього господарства мало цінні.

Друга причина недоцільності парцеляції землі по принципу "дрібні господарства перемагають"... - це обмеженість земельних просторів.

Так само, урівнюючий принцип розподілу землі поміж всією людністю села був-би ще гірший, бо спричинив-би надмірне роздроблення посівної площі й затримує вплив - би на розвиток промисловости та індустрії, а подібний стан річей мав би негативний вплив в зміслі аграрної реформи.

Звичайно, цілком не виключена річ і вповні допустимо провадити розподіл земельного фонду на дрібніші господарства, але в випадках винятковости, в обмеженій кількості та з лишків землі від основної або головної парцеляції.

Що - до типу чи форми середніх і дрібних господарств, то остання подібна тій, що принята по сектору бувш. колгоспних, себ-то - хуторська та одрубна.

За одну з підстав утворення середніх господарств слід ще вважати встановлення певної рівноваги поміж дрібними та середніми господарствами, з одного, та більшими посілками з другого боку; остання, себ-то рівновага, за даними до революційного періоду, мала б вносити 85% для першої категорії господарств та 15% для маєтностей більших власників /неоселян/ від всієї посівної площі України /приблизно/.

Спосіб набуття землі новими хліборобами відбувається на підставі купівлі. Предоставлення кредиту при набутті землі повинно широко бути забезпечено Укр. Урядом.

Аграрна реформа за кошт "совхозного" фонду, беручи під увагу парцеляцію землі на різні категорії/ від дріб-

них та середніх починаючи і на більших посілостях кінчаючи/, керується принципом наложення на хліборобів -- власників економічних, громадських та державних обов'язків пропорційно до їх індивідуальної до їх здатності й сили, а саме -- кому буде більше дано землі і хто посідає вищу культуру чи освіту або володіє більшими матеріальними засобами, з того має більше взятися.

Крім того, властива земельна реформа мусить бути докладно з технічного боку підготовлена й урядовим шляхом в порозумінні з Хліборобськими Радами запроваджена в життя.

Урядовим Органом в земельних справах являється Державний Банк при Міністерстві Земельних Справ.

Що ж торкається господарств більшої посілости, передбачених парцеляцією "совхозного" фонду, що як це зазначалося вище, їх кількість малаб' опрeдiлятися максiмально 15% від посiвної площi України. Колосальна рoля згаданої категорiї господарств в економiцi та народньому господарствi Держави, а також в розвитку та поступi с.-господарства -- безсумнiвна й вiдома.

Большевицька реформа, оскерована на перший погляд проти "земельної буржуазії в цілях досягнення "соціальної справедливості", в дійсності недвозначно та виразно отанула на ґрунт обстоювання не тільки "поміщицьких" форм господарств, але й господарств "лятифундного" типу, тоб-то таких, що налічують по багато десятків й сотень тисяч гектарів на одно господарство. Центр ваги для господарств більшої посілости, мимом зазначеного, полягає ще у властивій або спеціаліській для них одних культуртрегерській функції в сфері с.-господарства взагалі, а зокрема головніщих його галузей.

Плекання расової худоби, коней, свиней, овець; виведення нових рас /пород/ домашніх тварин; ремонт коней, не кажучи вже про забезпечення ризиків хлібом, мясом та іншими продуктами сільського господарства переводилося й, очевидно, може переводитися переважно або в значній мірі за кошт господарств великого землеволодіння, а не дрібних селянських господарств.

Маєтності з категорії більшої посілости шoля видiлення їх з "совхозного" сектора, щоб досягти максiмуму в своїй продукцiї та творчiй чинности на службi Держави, народа та культури, передаються їх законним власникам в повне приватне й дiдичне володiння при умовi складення властителями присяги вiрности Голови Держави та зобов'язання персонально провадити господарствання.

Важною передумовою iснування маєтностей бiльшої посiлостi являється встановлення належних розмiрiв для подiбних господарств, а не полишення їх понад певнi або так званi оптiмальнi норми, додержання яких необхiдне за користю не в цiлях успiшного функцiонування господарства при найменшiй собiвартостi продукцiї.

Вiдповiдно тiй, чи iншiй системi с.-господарства оптiмальнi норми господарств бiльшої посiлостi / за проф. Чаяновим/, при видiленнi останнiх з "совхозного" сектора не повиннi перевищувати слiдуючих розмiрiв: --

в почуттях і в чинах, більш послідовності і витривалості в наших поступованнях.

Така наша хиткість йде в парі — хоч як то може видаватись дивним — з упертістю української вдачі. Українці, як кожна селянська, хліборобська нація, є вперті. Впертість є річчю корисною, коли вона є вислідом сили характеру, алеж вона часом властива і владобудувам. Та не про це зараз йдеться. Українська впертість виявляється більше в опорі, як в наступі. Вона не раз вже врятувала наш нарід від заглади, національної ба навіть фізичної, але вона не вистарчає, щоби зробити з нашого народу пана своєї долі. Щоб так сталося, мусимо не обмежуватися на впертості негативній, оборонній, але здобутися на зятіть позитивну, здобуваючу. Тож побажаємо собі зміни і цієї риси нашої національної вдачі.

Українці є з природи індивідуалістами. Ця риса відрізняє нас з посеред народів з "отарним" інстинктом, як от китійці чи москалі. Культура і цивілізація Заходу завдячує своїй розвій і світову перевагу з значній мірі індивідуалізму Європейця. Але є різні індивідуалізми: у одних народів особистість є досить сильна, щоби зберегти себе, підпорядкувавшись загалові, у других вона засильна, щоби не дати себе "проковтнути" загалові, але заслаба, щоби йому дотримати кроку, а тому ходить самопас, а в ліпшому разі котиться, на небезводі суспільства, як блудна зоря.

Український індивідуалізм є цього другого роду. Тому між нами так поширене "самобіпанство", тому маємо стільки клопоту з "манциною". У нас ще не устійнено способу, як особа, однаця влючатися в громаду. А тому особисті справи і амбіції часто переважають над громадськими і виносять розгартієш в суспільне життя. Проблема проводу і авторитету для нашої свідомости і досі не розвязана, а тому природні змагання до природи руйнує каркість і дисципліну в наших суспільних відносинах.

Отже можемо побажати нашим землякам, що опинились на Заході, повчитись, як має виглядати індивідуалізм на практиці, щоби з нього була користь для національної спільности.

Українці на словах признають себе одною нацією, спільною вдачі, спільною традицією, спільною культурою, спільними інтересами. З того мала би випливати спільність змагань. Але на практиці ця остання спільність часто наддурблюється. Не раз партикулярними територіальною, груповою, навіть мовною беруть гору над загально-національною свідомістю і диктують нам розбіжні поступовання там, де повинна бути єдностайність. То значить, що у нас не досить сильно почуття солідарности. Національна солідарність вимагає, щоби наші внутрішні розбіжності відступали на задній план перед загально-національною рацією, щоби супроти зовнішнього світу ми стояли одною лавою, щоби всякий удар ворога по нашим внутрішнім противникам ми відчули, як удар по приятелю, ба навіть по нас самих.

чи босві віденки за свою хоробрість; і владу гетьманську дістав він не від німців, а був проголошений гетьманом у Києві на з'їзді Хліборобів, в якому взяло участь біля 8000 делегатів. Коли п. П. Ф. пише, що влада гетьмана була владою російських поміщиків та капіталістів, які мовляв, мали плани "покласти Україну до ніг його величності царя всеросійського, то це третя неправда. Перекручуючи отак історичні факти, п. П. Ф. мабуть уважає, що старші люди, які пережили події 1918 року, втратили пам'ять і все забули, а молодші, виховані під совітами, і зовсім нічого не знають про недавнє минуле. Що на це все можна сказати? Хіба лиш пригадати народню приказку: "брехнею світ пройде, та назад не вернешя"!

---:---:---:---:---:---:---:---

В якому напрямі йде праця в Інституті історії України у Києві.

Інститут Історії України при Українській Академії Наук у Києві — як минає проф. Микола Петровський — відкрито в кінці 1936 року. До війни на чолі Інституту стояв Сергій М. Білоузов /тепер перебуває в рядах червоної армії/ а від червня 1942р. директором є проф. Петровський /колишній професор Інституту Народної Освіти/ в Ніжені; вченим секретарем є Ф. Лось. Інститут має свою філію у Львові, де головними робітниками цієї філії є проф. Мирон Кордуба і проф. Іван Крип'якевич.

Про напрям праці Інституту про Петровський пише так: "Доведено в роботах Інституту, що російський народ завжди допомагав українському народові і рятував його від поневолення в боротьбі із земними загарбниками /польськими, турецькими, шведськими, німецькими і т.д./, як також у боротьбі проти царату і його агентури".

/"Перелом" ч. III, Буенос-Айрес/.

Фактичний стан української державності в сучасності.

В числі 3. часопису 1945р. надруковано статтю відомого англійського публіциста В.Г. Чемберліна в якій він доводить, що державне самовизначення совітської України існує лиш на папері.

Український Допомоговий Комітет в Англії.

В місті Манчестер в Англії засновано "Український Допомоговий Комітет в Англії", на чолі якого стоїть Г. Тарнавський як голова, М. Каном як секретар і В. Чучман як окарбник. Комітет займається допомогою українським жертвам війни, зокрема "обездолим" і "бездержавним особам" на терені Великої Британії.

Українка на відповідальному становищі у військовій службі.

Хорушка канадійської армії Ганна Храплива призначена англійською військовою владою до окупаційної армії в Німеччині. Їй доручено відповідальну підготовчу працю, зв'язану з прибуттям на окупаційний терен першого відділу жіночого канадійського корпусу. Панна Храплива працювала раніше в отелі українсько-канадійських воєнків у Лондоні, де здобула собі велику прихильність у всіх, хто з нею зустрічався.

/"Перелом" ч. III/.

Конгрес українців у Сполучених Штатах Америки і в Канаді.

За повідомленням Українського Конгресового Комітету Америки дня 26.січня 1946 року в місті Вашингтоні, столиці Сполучених Штатів північної Америки, мав відбутися третій з черги Конгрес Американських українців. До цього часу У.К.К.

музять дочати доти праю цього часу, для чого треба
навої, мирної програми, яка часне мала бути ухвалена на
цьому Третьому Конгресі.

Відозва про скликання Третього Конгресу Американсь-
ки українців підписали: Степан Шумейко, Василь Шабату-
ра, Олена Шторган, Степан Курляк, Богдан Катамай і Дмитро
Галичин.

Одночасно прийшла звістка що Комітет Українців Кана-
ди / до якого входять представники всіх головних орга-
нізацій/, планує скликати в 1946 році нараду ширшої
Ради Комітету Українців Канади.

Український гість з Канади.

До Лондону прибув о. Др. Василь Купнір, голова Комі-
тету Українців Канади. 14 січня він відбув нараду в
Українському Допомоговому Бюро в Лондоні з керівниками
Бюро. Др. Купнір має поїхати на англійську й американсь-
ку окупаційні зони, щоб на місці ознайомитись з стано-
вищем українських утікачів і організувати допомогу їм
від американських і канадійських земляків.

Українська Духовна Семінарія в Канаді.

Літом цього 1946 року має бути відкрита в місті Ві-
ніпегу перша духовна семінарія Української Греко-Право-
славної Церкви в Канаді. Вже закуплено надзвичайно га-
рний і величавий будинок в середині міста Вінніпегу, де
буде приміщення для 50 студентів, які будуть кандидата-
ми на священників. В половині літа відбудеться у Вінні-
пегу церковний собор і офіційальне відкриття Семінарії.

Український Вільний Університет у Мюнхені.

З-га цього року розпочалися виклади на філософі-
чн у Факультеті Українського Вільного Університету
в Мюнхені, а незабаром почнуться виклади і на факульте-
ті юридичному. Деканом філософічного факультету є проф.
В. Пєрбаківський, юридичного - проф. Л. Шрамченко.

З церковного життя на еміграції.

За останнього часу відкрито / або зареєстровано ра-
ніше не зголошені / такі нові парафії Української Право-
славної Автокефальної Церкви в Баварії: в Байройті, Ау-
фкірхен - Гельмштедтен /окр. Кацербейрен/, Бад Кіс-к-
гені, Бад Верігсхофені й Віндлімбергердорфі, /біля м. Хам/.
В Австрії крім Зальцбургу українську православну пара-
фію засновано перед Різдвам в Бірмосі /30 кілом. від За-
льцбурга/ та в Адмонті /100 кілом. від Грацу/. Підчас Рі-
здвяних свят православні українці по таборах у Вирте-
мбергу мали духовну візху від архієрейських служб Бо-
жих, які відправив єпископ Платон. Владика відправивши
на Свят-Вечір і на перший день Різдва богослуження в
домській церкві, на другий день правив у таборі в Люд-
вісбургу, на третій у таборі в Штутгарті, в неділю перед
Новим Роком і на Новий Різу таборі Геренберг, а на Во-
дохриша в Новому Ульмі, де в церковній Йорданській уро-
чистості взяло участь понад 2000 осіб.

/„Церковний Вісник“, ч. 2-3. Мюнхен/.

Нові книжки.

Календарь на 1946р. Аугсбург, Накладом "Церковного по-
стачання". Ст. 104.

Календарь ділиться на дві частини: звичайну календарну і літературно-наукову. Перша частина зложена зовсім добре, от тільки пам'яткові відомості, подавані кожного місяця, — коли хто народився або вмер з визначних діячів, або про якісь історичні події, зложені не дуже фдало: невідомо, за яким "ключем" подавали в порядчики календаря різні дати. Так, наприклад, подано дні народження таких другорядних письменників, як Іван Іванович Свидницький або Марко Черемшина / хоч не подано дати їхньої смерті/, а натомість не подано дат смерті Квітки, Марка-Вовчка, Антоновича, Драгоманова, Потебні, Липинського та багатьох інших визначних письменників, учених і громадських діячів. Неясна або незручна стилізація згадок про деякі історичні події. Літературно-наукова частина календаря уложена цікаво й різноманітно. Зазначимо гарний нарис П. Оксаниєнка про Леся Українку і спогади Л. Чикаленка про розкопи біля с. Мізіна в 1911—16 роках. Зовнішній вигляд календаря дуже чепурний і робить приємне враження:

Олекса Степовий. "Вогні в церкві." Сучасні українські на-
родні легенди. Художнє оформлення Юрія Ковальчука. Аугсбург.
1946 рік. ст. 16.

Маленька чепурненька книжечка містить кілька легенд, записаних автором з уст народу на Поділлі в роках 1942—43. Легенди ці повстали на ґрунті подій останнього часу. Мотив їх здебільшого однаковий: чудесні явлення Ісуса Христа й Божої Матері людям. Тяжке лихоліття, яке переживав наш народ — війна з усіма її наслідками — це в уяві народу є кара Бога людям за їх гріхи. Божа Мати виступає як заступниця за людей перед Богом. Легенди ці являються зразком найновішої поетичної творчості народу. Літературне оформлення легенд, зроблене Ол. Степовим — майстерне. Так само гарне й зовнішнє мистецьке оформлення книжечки, — приємно взяти її до рук.

---:---:---:---:---:---:---:---:---:---